

Katsauksia

Hanna Lempinen^a

”Suo siellä, vetelät housussa täällä” Turve 3.0 suomalaisen hyvinvointivaltion pelastusrenkaana?

Johdanto

Turpeella on suomalaisissa energiakeskusteluissa erityislaatuinen rooli. Vaikka turpeen osuus Suomen energiankulutuksesta on viime vuosina jatkuvasti vähentynyt ja sen osuus maamme kokonaisenergiankulutuksesta on vuosittain enää vain neljän prosentin luokkaa (Tilastokeskus 2016), nousee turve säännöllisin väliajoin kiihkeidenkin julkisten keskustelujen polttopisteeseen. Tätä kirjoitettaessa turvekysymys oli jälleen pinnalla Bioenergia ry:n tuoreen Turveinfo-turpeenedistämiskampanjan lanseerauksen jälkimainingeissa.

Tammi-helmikuun taitteessa johtavien sanomalehtien kokosivun mainoksissa, linja-autopysäkkien mainostauluilla ja Turveinfo.fi -internetsivuilla käynnistely turpeenedistämiskampanja herätti välittömästi voimakkaita reaktioita lehdistössä ja sosiaalisessa mediassa. *Suomen luonto* -lehti kirjoitti tuoreeltaan toimituksen blogissa 1.2.2017 kampanjasta vastuussa olevan Bioenergia ry:n levittävän ”jälleen väärää tietoa turpeesta”. *Helsingin Sanomissa* 15.2. Mieliopide-osastolla julkaistu suoekologiaan perehtynyt dosentti väitti vastaavasti ”turvelobbauksen” suoranaisesti väärustelevän turvesoiden käyttöastetta (Tahvanainen 2017). *Maaseudun tulevaisuus* -lehti puolestaan kuvaili kampanjaa neutraaleimmin sanankääntein lähinnä kertoen, että kampanja ”ravistaa ajattelemaan” turvetta ja sen tuotannon mukanaan tuomia mahdollisuuksia uudelleen (Schäfer 2017). Aiheesta virisi vilkasta keskustelua myös Twitterissä, jossa kampanjan aihetunnisteen #turveinfo alla käydyin keskustelun reaktiot vaihtelivat täystyrmäyksestä varovaiseen kannustukseen. YLE:n internetsivuilla 16.2. julkaistu uutinen tiivistä keskustelun tunnelmat ”turvealan aggressiivinen mainoskampanja ärsyttää” -otsikon alle (Veräjänkorva 2017).

Bioenergia ry:n lyhyessä ajassa paljon huomiota herättänyt, turvetta koskevaan päätöksentekoon kielletään ja kuvakieleltään värikkään mainonnan avulla vaikuttamaan kutsuva Turveinfo-kampanja ei ole lajissaan ensimmäinen. Vapon vuonna 2010 lanseeraama, televisiota, sanomalehtiä ja internetiä hyödynnyttänyt 2 prosenttia -kampanja pyrki vastaavalla tavalla turvetuotannon edistämiseen suoraan kansalaisille suunnatun turvemielikuvien muokkauksen kautta. Kansainvälisen energiakonfliktin uhkan varaan rakentunut kampanja voimakkaana kuvineen ja kielikuvineen herätti tuolloin julkisuudessa vilkasta keskustelua ja kritiikkiä, ja myös kampanjan argumentaatiota tarkemmin ruotinut tutkimusartikkeli ”Jos se ei riitä, siitä riidellään” julkaistiin myöhemmin tässä lehdessä (ks. Lempinen 2013a). Tämä katsaus tarkastelee Bioenergia ry:n turpeenedistämiskampanjaa ja sen vaikuttamisen keinoja suhteessa vastaavaan aiempaan suurelle yleisölle suunnattuun turvemerkkinointiin sekä laajemman suomalaisen turvekeskustelun kontekstissa.

a. Lapin yliopisto, hanna.lempinen@ulapland.fi

Taustaa: Turve suomalaisissa (energia)keskusteluissa

Samaan aikaan kun turve on suomalaisen energiakeskustelun kestokysymys, juuri turpeeseen keskittyvän tai sitä sivuavan yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen kenttä on luonnontieteissä käytävään keskusteluun verrattuna kapea (ks. kuitenkin esim. Ylönen & Simola 2012; Pölönen & Halinen 2014; Albrecht 2015; Kortelainen & Rytteri 2016). Ruuskanen (2010: 9) onkin huomauttanut, että ”[t]urvetta ei ole käsitelty energiapolitiikan tutkimuksissa kuin reunaviiteenä”. Noin puolet energiastaan tuovalle Suomelle turve on arvokas kotimainen energianlähde, jonka rooli on nähty erityisen merkittävänä energian toimitusvarmuuden takaamisessa (ks. Eurostat 2016; IEA 2013: 10). Kansallisella tasolla turpeen käyttöä ovat perinteisesti puoltaneet myös alue- ja työllisyyspoliittiset argumentit: välilliset työllisyysvaikutukset huomioiden energiaturpeen kokonaisvaikutus on arvioitu yli 10 000 henkilötyövuoden suuruiseksi, ja lisäksi turpeen työllisyysvaikutukset kohdistuvat pääasiassa korkeasta työttömyysasteesta kärsiville Pohjois-, Itä- ja Keski-Suomen alueille (VTI 2010; Pellervon taloustutkimus 2013). Energiaturpeen hyödyt asettuvat kuitenkin vastakkain turvetuotannon mahdollisten ympäristö- ja vesistövaikutusten kanssa, ja lisäksi päästöprofiiltaan fossiilisia polttoaineita vastaavan turpeen käyttö on nähty lähtökohtaisesti ristiriitaisena kansallisten ja kansainvälisten ilmastotavoitteiden kanssa (ks. esim. Rinttilä et al. 1997; Kirkinen 2010; IEA 2013: 10).

Mutkikas ja monitahoinen suhde turpeeseen on heijastunut Suomen valtion vaihtelevina linjauksina turpeen energiankäyttöön. Osaltaan päätöksenteon ja poliittisten tavoitteiden poukkoilevuuden on mahdollistanut turpeeseen kohdistuva määrittelykamppailu, jonka puitteissa edes perustavanlaatuisimmasta jaottelusta – turpeen sijoittumista joko fossiilisten tai uusiutuvien polttoaineiden luokkaan – ei ole saavutettu Suomessa poliittista konsensusta. Hallitustenvälisen ilmastopaneelin IPCC:n vuoden 2006 määritelmän mukaan turvetta ei voi suoranaisesti lukea (vuoden 1996 kriteereistä poiketen) fossiiliseksi polttoaineeksi, vaan se muodostaa oman kategoriansa (IPCC 2006a: 1.15). Turpeen erittäin hitaan uusiutumisen prosessin vuoksi IPCC (2006b: 3) ei kuitenkaan laske turvetta bio- eikä biomassapolttoaineeksi sen kasviperäisyydestä huolimatta. IPCC:n neljännessä synteisiraportissa turve luokitellaan päästöprofiilinsa vuoksi fossiilisten hiilivetyypolttoaineiden luokkaan yhdessä öljyn, kivihiiilen ja maakaasun kanssa (IPCC 2007: 81); raporteista viidennessä ja viimeisimmässä turvetta puolestaan käsitellään energiankulutusta kuvaavissa taulukoissa yhdessä kivihiiilen kanssa (ks. IPCC 2014: 520–521).

Suomalaiseen energiapuheeseen määritelmä turpeesta ”*hitaasti uusiutuvana biomassapolttoaineena*” (ks. esim. MMM 2008, 51; TEM 2010) on IPCC:n linjanvedoista huolimatta juurtunut syvälle, joskin pääministeri Vanhasen toisen hallituksen ohjelmaan kirjatusta tavoitteesta saada turve määritellyksi myös kansainvälisesti ”*hitaasti uusiutuvaksi energiaraaka-aineeksi*” (Valtioneuvosto 2007: 44) on kuitenkin vähitellen siirrytty kohti tavoitetta vähentää energiaturpeen käyttöä asteittain, mutta kuitenkin sen kilpailuetu suhteessa kivihiiileen verotuksellisesti turvaten (ks. TEM 2013: 30; TEM 2016: 19). Turpeelle epäsuosiollisten strategiakielen ja -linjausten varjoissa pyrkimykset turpeen käytön edistämiseksi jatkuvat kuitenkin edelleen laajalla rintamalla: esimerkiksi Pellervon taloustutkimuksen taannoisessa bioenergiaraportissa turpeesta käytetään ilmaisuja ”bioenergiamuoto” (2013: 1). Turvetta edistämään pyrkivän viimeisimmän mainoskampanjan taustavoimana on puolestaan Bioenergia ry, jonka yleisölle suunnattu Turveinfo-tietosivusto edelleen painottaa, että ”*Suomessa turve on määritelty hitaasti uusiutuvaksi biomassapolttoaineeksi*” (Bioenergia ry 2017). Tätä taustaa vasten keskustelu turpeen asemasta uusiutuvien ja uusiutumattomien energianlähteiden kategorioissa ja suomalaisessa energiapolitiisessa päätöksenteossa on siten tuskin vielä loppuun käsitelty (ks. myös IEA 2013: 10).

Bioenergia ry:n turvekampanjan kolme kärkeä: turvetiede, hyvinvointivaltio ja typeryys

Bioenergia ry:n tammi-helmikuun taitteessa 2017 käynnistämä Turveinfo-turpeenedistämiskampanja koostuu kolmesta itsenäisestä mainosjulisteesta, joista jokainen perustelee turpeen energiakäytön tärkeyttä omasta näkökulmastaan sanallisen ja kuvallisen viestinnän tehokeinoja hyödyntäen (multimodaalisesta viestinnästä ks. esim. Pauwels 2011; Van Leeuwen 2011). Julisteista jokainen ohjaa myös katsojaansa tutustumaan turvekysymykseen tarkemmin Bioenergia ry:n ylläpitämällä, runsaasti turvenäkökulmia tarjoilevalla Turveinfo.fi-sivustolla. Tässä tekstissä keskityn kuitenkin tarkastelemaan vain varsinaisia kampanjajulisteita.

Julisteista ensimmäisen kärkenä on yksittäinen kahden järven rehevöitymistä vertaileva tuore tieteellinen tutkimus, joka kampanjassa valjastetaan antamaan turve-energian tuotannolle ympäristönäkökulmasta ”*pubtaat paperit*”. Turun yliopiston, Jyväskylän yliopiston ja Geologian tutkimuskeskuksen joulukuussa 2016 julkaistua tutkimusta soveltuvien osin referoiva kampanjateksti osoittaa turpeen vesistövaikutuksiin kohdistuvien huolten olevan perättömiä (ks. kuitenkin GTK 2016). Juliste kysyy lukijaltaan ”*arvaa kumpi järvi rehevöityy nopeammin*”: se, johon usean turvetuotantoalueen valumavedet valuvat vaiko se, johon eivät yhdenkään? Julistetta kuvittaa veden rannalla polvillaan pää uppeluksissa pinnan alla konttaava mies puvuntakki päällään valkoinen kauluspaita hihansuista pilkottaen kuin visuaalisena vertauskuvana sille, ettei turpeen kannalta suotuisia näkökulmia suostuta kuulemaan, kun sille vastaiset ”*[m]ielipiteet ovat pinnalla*”. Julisteen tavoite onkin osaltaan tuoda turvekeskusteluun vihdoinkin ”*nyt vähän uutta ja kovaa tiedefaktaa mielikuvien sijaan*”.

Kampanjajulisteista toinen on taustaltaan tummasävyisempi ja sen keskiöön nousevat ensi vilkaisulta suurella fontilla kirjoitettu otsikko ja dramaattinen kuvitus. ”*Suo siellä, vetelät housussa täällä*” -tekstin vierellä kyhjäyttää yksin surkeana pää painuksissa vanha, hoikka, harmaantunut mies pyörätuolissaan pelkkä tippapulloteline vierellään säästöjen ja leikkausten puristuksissa romahtamaisillaan olevan suomalaisen hyvinvointivaltion visuaalisena kiteytyksenä. Kampanjatekstissä julkisen talouden supistusten ja kurjistuvan kansantalouden syöksykierteessäkin ratkaisu on kuitenkin aivan ”*jalkojemme alla*”: kunhan vain vaadimme ja päätämme niin, arvoltaan ”*sadoissa miljardeissa euroissa*” mitattava kansallinen turveartemme ”*avaa suljetut poliklinikat, kustantaa sunnuntailisät, satsaa koulutukseen, turvaa päiväkodit ja eläkkeiden maksun ja bankkii pisararadat, Kruununvoren sillat ja, helkkari vieköön, vaikke ne uudet hävittäjät, joku niitäkin taisi haluta*”. Vanhustemme vaipoilla olisi vaihtajat, jos suomalaisille soille varastoituneen turpeen voimilla vain valitaisiin nostaa ”*Suomi suosta*”. On aika vihdoinkin aika valjastaa turvevarantomme ”*hyvinvointi-Suomen*” pelastamiseen – ”*ennen kuin on liian myöhästä*”.

Kolmas ja viimeinen kampanjajuliste kiinnittää katsojansa huomion kysymällä, asuuko Suomessa ”*maailman hölmöin kansa*”. Tämän kysymyksen retorisen luonteen paljastaa julisteessa heti suomalaisten hölmöyden vertauskuvaksi piirytvä kansallispukuun pukeutunut elovenahiuksinen, aasinpäinen suomi-neito, joka vilkuttaa katsojalleen hörökorvaisena ja hieman karsastaen, Suomen lippu toisessa kädessään roikkuen. Kampanjateksti kertoo lukijalleen, että maamme on huonossa jamassa, suorastaan uppoamaisillaan, aivan tarpeettomista syistä: ”*[s]urkean tilanteen tekee hölmöksi se, että uppoaminen on oma valintamme*”. Hyvinvointiyhteiskunta on tallautumassa säästöjen jalkoihin, vientiteollisuus on huonoissa kantimissa ja valtiontalouskin on auttamattoman miinuksella ulkomaisen energian korkeista tuontikustannuksista johtuen, ja samaan aikaan me suomalaiset vain ”*elää kituutamme kultakasan päällä*”: vaikka Suomessa on turvetta niin paljon, että sitä ”*voi arvoltaan verrata kansainvälisiin öljyesiintymiin*” ja vaikka ”*se tekisi meistä rikkaampia kuin norjalaisista*”, jätämme sen käyttämättä silkkaa ”*hölmöyttämme*”.

Jotain uutta, jotain vanhaa, jotain lainattua

Kokonaisuutena yllä tiiviisti kuvattu Bioenergia ry:n kampanja kierrättää monia suurelle yleisölle suunnatusta turvemerkkinoinnista entuudestaan tunnistettavia teemoja ja tehokeinoja. Aiemmista turvekampanjoista tuttua on yhtäältä voimakkaita sanallisia ja kuvallisia tehokeinoja ja uhkakuvia hyödyntävä mutta toisaalta kansanomaisen jutusteleva, arjen ongelmia ymmärtävä ja kansalaisia vaikuttamaan kutsuva tyyl: ”*Sinulla on oikeus vaatia järkeä Suomen talouteen*” (Juliste 3); ”*[s]inä päätät, mikä on turpeen tulevaisuus*” (Juliste 2); ”*[o]ta kantaa, kyse on sinunkin hyvinvinnistasi*” (Juliste 1), kehottaa Turveinfo-kampanja Vapon taannoisen, turpeelle suomalaisilta ”*puoltoääniä*” keränneen 2 prosenttia -sivuston hengessä (ks. Lempinen 2013a: 56). Myös turpeen käyttöä tukevan tutkimustiedon esittäminen ja turpeen energiakäytölle vastakkaisten tieteellisten näkökulmien kyseenalaistaminen tai sivuuttaminen on aiemmista turpeenedistämiskampanjoista tuttua. Jo Vapon 2 prosenttia -kampanjassa turpeen käyttöä tukevaa tutkimustietoa eriteltiin tarkkaan, kun taas turvekriittiset argumentit esitettiin joko vailla tieteellisiä viitteitä tai subjektiivisiin oletuksiin ja väärin käsityksiin pohjautuneena (ks. Lempinen 2013b).

Vastaavasti suojellun suopinta-alan korostaminen suhteessa turvetuotannossa olevien suoalueiden laajuuteen on argumentti, joka on jo Vapon 2 prosenttia -kampanjasta tuttu. Turveinfo-kampanjan julisteista jokaisen alalaidassa on palkki, joka kertoo katsojalleen suomalaisten turvesoiden yllättävän tilanteen: kampanjan mukaan turvesoista käytössä on alle yksi prosentti, suojellun suopinta-alan ollen siihen nähden yli kolmetoistakertainen. Tuttuja kaikuja on myös kampanjan jokaisessa julisteessa toistuvassa

iskulauseessa ”*Suo on osa Suomea*” (Juliste 1, 2, 3). Tässäkin kampanjassa suomalaiset ovat yhtenäisen kansa, jolle turve on ”*kansallisrikkäus*” (Juliste 1) ja jonka hyödyntämättä jättäminen on silkkaa hölmöyttä (Juliste 3) ja tietämättömyyttä (Juliste 1). Vapon taannoisen kampanjan yleisölleen suuntaama kysymys ”*[m]ikä kumma panee tämän maan kieltäytymään sekä huoltovarmuudesta, omavaraisuudesta että vauraudesta?*” (lainattu Lempinen 2013a: 57) voisi vallan hyvin olla peräisin myös Bioenergia ry:n turvekampanjasta.

Uusiakin päätteitä viimeaikaisessa suomalaisiin vaikuttamaan pyrkivässä turvekampanjoinnissa kuitenkin on. Siinä missä Vapon paljon huomioita herättäneen kampanjan keskiössä olivat nimenomaan energiaturpeen käytön edistäminen ja turpeen merkitys Suomen energiaturvallisuudelle, energiaomavaraisuudelle ja etenkin lämmöntuotannolle, Bioenergia ry:n kampanjan turpeelle maalailemat käyttötavat ovat pelkkää energiäkäyttöä paljon moninaisemmat. Kampanjan kehystämänä turve on paitsi tärkeä energianlähde, myös ”*maanparannusaine, kasvualusta, kuivike ja kompostoinnin seosaine*” (Juliste 2). Maatalouskäytön lisäksi turve on kuitenkin myös tulevaisuuden korkeateknologisten keksintöjen raaka-aine – parhaimmillaan ”*korkeasti jalostettu hi-tech-kuitu*”. Sellaisenaan kampanja heijastaakin suoraan Vapon hiljattain lanseeraaman Vapo Carbonsin – ”*Vapo 3.0*”:n (Poikolainen 2016) – toimintasuunnitelmaa. Uuden aluevaltauksensa kautta Vapo ”*bakee aktiivisesti turpeeseen perustuvia liiketoimintamahdollisuuksia perinteisen polttoainetuotannon ulkopuolelta*” teknisen hiilen nopeasti kasvavilta ja kehittyviltä kansainvälisiltä markkinoilta (ks. Vapo 2017; myös Poikolainen 2016). Mielikuvissa usein likainen, vanhahtava ja ummehtunut turve kokee siten markkinakielessä raikkaan kasvojenkohotuksen muuttuen laadukkaaksi, kevyeksi ja kestäväksi teknologisten keksintöjen ja edistysaskelten raakamateriaaliksi, jonka käyttötarkoitusten ja soveltamismahdollisuuksien rajana on kirjaimellisestikin vain avaruus (Juliste 2).

Uutta Turveinfo-kampanjassa verrattuna edeltäjänsä on myös sen luomassa uhkakuvasa, jonka varassa turvetuotannon tarvetta perustellaan. Aikaisempi Vapon 2 prosenttia -turvekampanja taivutelti yleisöään vaatimaan turpeen energiäkäytön lisäämistä korostamalla sitä kylmää, nälkää ja sotaa, joka kansainvälisen energiakonfliktin seurauksena Suomenkin valtaisi. Bioenergia ry:n kampanja puolestaan maalaa turpeesta ratkaisua vakaviin kansallisiin ongelmiin, jotka ovat lähtöisin Suomesta itsestään sisältäpäin. Turveinfo-kampanjan Suomea eivät uhkaa sota eivätkä pula energiasta vaan julkisen talouden leikkaukset, supistukset, säästöt, korkeat tuontien energian kustannukset ja valtion velkaantuminen, joiden seurauksena ”*hyvinvointiyhteiskunta jää jatkuvasti jalkoihin*” (Juliste 3). Kampanjajulisteiden turveperusteluissa ei siten ole kyse turpeesta itsestään, vaan siitä, mitä turvetta käyttämällä ja jalostamalla on mahdollista saavuttaa. Tekstissä korostuu turpeen erottamattoman välineellinen rooli: eri energiamuotoja koskevassa puheessa ja päätöksenteossa ei koskaan ole kyse pelkästä energiasta itsestään, vaan energia näyttäytyy edellytyksenä muiden päämäärien saavuttamiselle (ks. Ruostetsaari 2010: 12; Scrase & Ockwell 2010: 2226). Bioenergia ry:n kampanjassa energiaturve ja sen rinnalla myös turpeen päivitetty sovellutukset ovat se itsestään selvä ratkaisu, jolla murenemaisillaan olevassa maassamme vihdoinkin ”*nousee kansantalous, työllisyys ja Suomi suosta*” (Juliste 3).

Lopuksi

Turveinfo-kampanjan tiimoilta on ehtinyt tapahtua myös tämän katsauksen alkuperäisen version kirjoittamisen jälkeen. Kampanjaan tuotiin ensin vielä mukaan myös neljäs, ”*Älä ruoki karhua*” -teemainen juliste, jota kuvittaa silminnähdyn ahneen nälkäinen karhu ja jonka tekstiaines muistuttaa värikkäin sanankääntein Suomen riippuvuudesta Venäjän tuontien energiasta Vapon 2 prosenttia -kampanjasta hyvin tutuin keinoin. Uuden julisteen myötä kampanjakokonaisuutta ja siinä faktoina esitettyjä tietoja kriittisesti ruotiva julkinen keskustelu kiihtyi entisestään (ks. esim. Hartikainen 2017; Kukkonen 2017). Kohun seurauksena osaan kampanjajulisteiden internetversioista tehtiin ensin väitteitä maltillistavia korjauksia (ks. Halkka 2017), ja toukokuuhun 2017 mennessä muokatutkin kampanjamateriaalit oli poistettu sivuilta kokonaan. Turveinfo-kampanjakokonaisuuden linkkiä klikkaavan ruudulle ilmestyy enää vain teksti ”*Hakemaasi sisältöä ei löydy*”.

Suomalaisen turpeen historiikin kirjoittanut Esa Ruuskanen on pannut merkille, että ”*[t]urpeen käytössä toistuu tietty syklisyys. 1900-luvun alkupuolelta lähtien sen merkitys on noussut esiin aina kriisi-aikoina ja kun on huolestuttu maamme energiaomavaraisuudesta*” (ks. Myllylä 2010). Juurikin kriisin tuntua rakentaa ja hyödyntää myös Bioenergia ry:n käynnistämä viimeisin turpeen edistämiskampanja. Siinä missä edellisen näytävän turvekampanjan aikaan 2010-luvun taitteessa eurooppalaiset energian toimituskatkokset ja niitä seurannut politisoitunut energiaturvallisuuskeskustelu olivat suomalaisten tuoreessa muistissa (ks. esim.

Liuhto 2009, Paillard 2010), heijastuu nyt Turveinfo-kampanjan kärkiargumenteissa se ajankohtainen ja todellinen huoli, jonka suomalaiset uusliberaalin leikkauspolitiikan keskellä koulutuksestaan, terveydenhoidostaan, arjestaan ja hyvinvoinnistaan jakavat. Kampanja ja sen myötä virinnyt keskustelu ovat osaltaan myös osoitus siitä, että turpeen asemaa energianlähteenä koskeva keskustelu ei suinkaan ole tyrehtynyt viimeaikaisten energiastrategioiden turpeen energiakäytölle epäsuosioillisten linjausten vuoksi. Turpeeseen kietoutuvat toiveet työllisyydestä, talouskasvusta ja energiaomavaraisuudesta pitävät huolen siitä, että kamppailu turpeen määrittelystä ”bioenergiaksi” ja sitä kautta turpeen rooli Suomen energiantuotannossa tulevat nousemaan keskusteluun myös tulevaisuudessa.

Kampanjan kaikki julisteet olivat aiemmin nähtävissä osoitteessa <http://turveinfo.fi/kampanja/>. Vaikka kampanjakokonaisuus on nyt poistettu Turveinfo-sivustolta, on kaikki julisteet edelleen mahdollistaa löytää Googlen kuvahaulla hakusanalla ”turveinfo”.

Lähteet

- Albrecht, Eerika (2015). Energiaa vai luonnonrauhaa? Puolesta ja vastaan argumentointi paikallisessa turvekonfliktissa Keski-Pohjanmaalla. *Terra* 127:4, 157–168.
- Bioenergia ry (2017). *Turpeen energiakäytön ilmastovaikutukset*. 15.2.2017, <http://turveinfo.fi/ymparisto/turpeen-energiakayton-ilmastovaikutukset/>
- Eurostat (2016). *Energy dependency rate – all products 2014*. 12.2.2017, [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Energy_dependency_rate_%E2%80%94all_products_2014_\(%25_of_net_imports_in_gross_inland_consumption_and_bunkers_based_on_tonnes_of_oil_equivalent\)_YB16.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Energy_dependency_rate_%E2%80%94all_products_2014_(%25_of_net_imports_in_gross_inland_consumption_and_bunkers_based_on_tonnes_of_oil_equivalent)_YB16.png)
- GTK (2016). *Metsätalouden ja turvetuotannon vesistövaikutuksia selvitettiin vertailemalla kahden järven liejukerrostumia – ei metrien paksuisia turvekerrostumia*. Lehdistötiedote. 17.2.2017, <http://www.gtk.fi/ajankohtaista/media/uutisarkisto/index.html?year=2016&number=744&newsType=PressReleases>
- Halkka, Antti (2017). Turveväki perääntyi väitteestään turpeen arvosta. 20.5.2017, <http://www.suomenluonto.fi/blogit/turvevaki-peraantyy-vaiteistaan-turpeen-arvosta/>
- Hartikainen, Jussi (2017). *Turvealan huomiota herättänyt mainoskampanja vilisee virheitä – HS perkesi keskeiset väitteet asiantuntijoiden kanssa*. 20.5.2017, <http://www.hs.fi/talous/art-2000005128129.html>
- IEA (2013). *Energy Policies of IEA Countries: Finland 2013 Review*. 12.2.2017, https://www.iea.org/publications/freepublications/publication/Finland2013_free.pdf
- IPCC (2006a). 2006 IPCC guidelines for national greenhouse gas inventories: volume 2. 9.12.2013, www.ipcc-nggip.iges.or.jp/public/2006gl/vol2.html
- IPCC (2006b). 2006 IPCC guidelines for national greenhouse gas inventories: glossary. 9.12.2013, www.ipcc-nggip.iges.or.jp/public/2006gl/pdf/0_Overview/V0_2_Glossary.pdf
- IPCC (2007). *Fourth assessment report: synthesis report*. 9.12.2013, www.ipcc.ch/publications_and_data/publications_ipcc_fourth_assessment_report_synthesis_report.htm
- IPCC (2014). *Climate Change 2014: Synthesis Report. Summary for Policymakers*. 10.2.2017, https://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar5/syr/AR5_SYR_FINAL_SPM.pdf
- Lempinen, Hanna (2013a). “Jos se ei riitä, siitä riidellään”: Energiaturvallisuuden kieli ja kuvakieli turve-energian markkina-argumentteina. *Alue ja ympäristö* 42:2, 53–63.
- Lempinen, Hanna (2013b). *Arvalla beitetty? Tiede ja sen kyseenalaistaminen turve-energian markkinoissa*. *Tieteessä tapahtuu* 5/2013, 35–38.
- Liuhto, Kari (2009). The EU-Russia gas connection. Pipes, politics and problems. 10.4.2013, <https://www.utu.fi/fi/yksikot/tse/yksikot/PEI/raportit-ja-tietopakettit/Documents/Liuhto%200809%20web.pdf>
- Kirkinen, Johanna (2010). *Greenhouse impact assessment of some combustible fuels with a dynamic life cycle approach*. VTT, Espoo.
- Kukkonen, Laura (2017). Lobbauks tuo yhteen Venäjä-suhteet, vanhustenhoidon ja turvetuotannon - ”Pois hyvinvointivaltion rahoittamisesta”. 20.5.2017, <http://www.marmai.fi/uutiset/lobbaus-tuo-yhteen-venaja-suhteet-vanhustenhoidon-ja-turvetuotannon-pois-hyvinvointivaltion-rahoittamisesta-6626519>
- Kortelainen, Jarmo & Rytteri, Teijo (2016). EU policy on the move. Mobility and domestic translation of the European Union’s renewable energy policy. *Journal of Environmental Policy & Planning*, DOI: 10.1080/1523908X.2016.1223539
- MMM (2010). *Bioenergia maa- ja metsätaloudessa*. Maa- ja metsätalousministeriön bioenergiatuotannon työryhmän muistio. 28.10.2010, <http://www.mmm.fi/attachments/mmm/julkaisut/muutjulkaisut/5xAwVwfnQ/bioenergiamuistio.pdf>
- Myllylä, Ismo (2010). Tutkittua tietoa turpeen historiasta. *Vapoviesti* 1/2010.
- Paillard, Christophe-Alexandre (2010). Russia and Europe’s mutual energy dependence. *Journal of International Affairs* 63:2, 65–84.
- Pauwels, Luc (2011). An integrated conceptual framework for visual social research. teoksessa Margolis, Eric & Pauwels, Luc (toim). *The SAGE handbook of visual research methods*. Thousand Oaks, Sage, 3–23.
- Pellervon taloustutkimus (2013). *Bioenergia työllistää maakunnissa*. Tiivistelmä. 10.2.2017, http://www.motiva.fi/files/7384/PTT_2013_04_24_Bioenergia_tyollistaa_maakunnissa.pdf

- Poikolainen, Minna (2016). *Vapo 3.0 on täällä*. 13.2.2017. <http://www.poltelehti.fi/12/polttopisteessa-vapo-30-on-taalla>.
- Pölonen, Ismo & Halinen, Arja (2014). *Turvetuotanto- ja kaivos- hankkeiden YVA-selostusten laadunvalvonta ja oikeudelliset laadunvarmistuskeinot*. Ympäristöministeriön raportteja 25. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Rinttilä, Raija et al. (1997). *Turvetuotannon ympäristövaikutusten arviointi: ohje turvetuotannon luontovaikutusten sekä pöly- ja melubaitien arvioinnista*. Turveteollisuusliitto, Jyväskylä.
- Ruostetsaari, Ilkka (2010). *Eliitti ja kansalaiset muuttuvilla energiamarkkinoilla*. Tampereen yliopistopaino.
- Ruuskanen, Esa (2010). *Suosta voimaa ja lämpöä. Turve Suomen energiapolitiikassa*. VAPO Oy, Jyväskylä.
- Schäfer, Henrik (2017). *Turvealan mainos ravistaa ajattelemaan: ”Maailman hölmöin kansa, uppoaminen on oma valintamme”*. 4.2.2017, <http://www.maaseuduntulevaisuus.fi/talous/turvealan-mainos-ravistaa-ajattelemaan-maailman-h%C3%B6lm%C3%B6in-kansa-uppoaminen-on-oma-valintamme-1.177362>
- Scrase, J. Ivan & Ockwell, David G. (2010). The role of discourse and linguistic framing effects in sustaining high carbon energy policy – an accessible introduction. *Energy Policy* 38, 2225–2233.
- Suomen luonto (2017). *Bioenergiayhdistys levittää jälleen väärää tietoa turpeesta*. Toimituksen blogi. 1.2.2017, <http://www.suomenluonto.fi/sisalto/artikkelit/bioenergiayhdistys-levittaa-jalleen-vaaraa-tietoa-turpeesta/>
- Tahvainen, Teemu (2017). *Turvelobbaus vääristelee turvesoiden käyttöä*. HS Mieli-pide. 16.2.2017, <http://www.hs.fi/paivanlehti/15022017/art-2000005087832.html>
- TEM (2010). *Uusiutuvat energianlähteet*. 28.10.2010. <http://www.tem.fi/index.phtml?ps=2481>
- TEM (2013). *Kansallinen energia- ja ilmastostrategia*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 8/2013. 10.2.2017, http://tem.fi/documents/1410877/2626968/Energia-ja_ilmastostrategia_2013.pdf/ce0e9b73-f907-454b-b52b-87fa9fa481d2
- TEM (2016). *Valtioneuvoston selonteke kansallisesta energia- ja ilmastostrategiasta vuoteen 2030*. 31.1.2017, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-190-6>
- Tilastokeskus (2016). *Energian kokonaiskulutus energianlähteittäin*. 14.2.2017, http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__ene__ehk/015_ehk_tau_103.px/?rxid=dae72ac6-c261-4756-83cf-a36bc0b5fc1f
- Valtioneuvosto (2007). *Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma*. 10.2.2017, http://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelmat/-/asset_publisher/69-paaministeri-matti-vanhasen-ii-hallituksen-ohjelma
- Van Leeuwen, Theo (2011). Multimodality and multimodal research. Teoksessa Margolis, Eric & Pauwels, Luc (toim). *The SAGE handbook of visual research methods*. Thousand Oaks, Sage, 549–569.
- Veräjänkorva, Antti (2017). *”Suomessa asuu maailman hölmöin kansa” – turvealan aggressiivinen mainoskampanja ärsyttää*. 17.2.2017, <http://yle.fi/uutiset/3-9457644>.
- VTT (2010). *Turpeen tuotanto ja käyttö: Yhteenveto selvityksistä*. Valtion teknillisen tutkimuskeskuksen tiedotteita 2550.
- Ylönen, Merja & Simola, Heikki (2012). The Finnish peat mining paradox: political support to environmental calamity. Teoksessa Lindholm, Tapio & Heikkilä, Raimo (toim.) *Mires from pole to pole*. The Finnish Environment 38. Helsinki, Suomen ympäristökeskus, 167–174.